

VÅR FÅGELVÄRLD

Nr 1

1944

Meddelanden från Svenska Naturskyddsföreningens fågelsektion

Ansvarig utgivare: Nils Dahlbeck

Redaktör: Ulf Bergström

Redaktionens adress: Mästersamuelsgatan 3, 3 tr., Stockholm

Prenumerationspris: Kr. 5:— pr år Utkommer med 4 nr. pr år

GUNNAR SVÄRDSON: Vaktelns förekomst i Sverige, s. 1. — IVAR HORTLING: Finlands örnar, s. 33. — MEDDELANDEN, s. 38. — LITTERATUR, s. 40. — RÄTTELSER, s. 40.

Vaktelns (*Coturnix coturnix* L.) förekomst i Sverige

Av

GUNNAR SVÄRDSON.

Som ett led i den av Svenska Naturskyddsföreningens fågelsektion bedrivna inventeringen av vår fågelfauna påbörjades hösten 1942 en undersökning av vaktelns (*Coturnix coturnix* L.) förekomst inom landet. Meningen var att om möjligt få fram en någorlunda riktig bild av fågelns nuvarande frekvens samt att belysa artens tillbakagång för att därigenom också i någon mån söka klargöra orsakerna till att fågeln, som en gång varit tämligen allmänt spridd, numera blivit en stor sällsynthet.

Det är ju tyvärr endast ett ringa fåtal arter inom vår fågelfauna, som äro nöjaktigt kända beträffande utbredning och frekvens, vilket är beklagligt även därigenom att det avsevärt försvårar studiet av de ytterst intressanta fluktuationer i individantal år för år, som troligen gälla ett flertal arter och äro av stort såväl faunistiskt som även naturskyddsligt intresse.

79 2/4

Insamlandet av uppgifter om vakteln började med att frågecirklar utsändes till samtliga jaktvårdsföreningar i landet, varjämte även fågelsektionens medlemmar uppmanades meddela sina kunskaper om fågeln. Senare ha också två utprop införts i Svenska Jägarförbundets tidskrift «Svensk Jakt», genom vänligt tillmötesgående av dess redaktör jägmästare B. HAGLUND. Personligen har jag också tillskrivit ett antal ornitologer, konservatorer, äggsamlare m. fl. för att i största möjliga utsträckning komplettera uppgifterna. Från muséer och samlingar ha också tillgängliga fakta tillvaratagits. Slutligen har också den äldre utbredningen belysts med litteraturuppgifter. Målet sattes anspråksfullt nog till att på ett ställe samla alla svenska originaluppgifter om vaktelns förekomst. Trots att jag nedlagt avsevärd möda på mitt arbete är jag väl medveten om att åtskilliga uppgifter från vår svåröverskådliga litteratur lyckats undgå mig och målet alltså icke kunnat nås. Dock tror jag mig kunna påstå, att en tämligen sann bild av vaktelns utbredningshistoria i vårt land kan uppgöras på grund av de här anförda uppgifterna.

I våra faunor lämnas ju som regel endast helt allmänna upplysningar, som i detta sammanhang äro av mindre intresse. I många fall har tydligen faunisten haft tillgång till primäruppgifter som sammanfattats till ett allmänt omdöme, varvid de ursprungliga originaluppgifterna tyvärr försvunnit med faunisten ifråga. Enligt min bestämda mening kan i vissa fall faunisternas uppgifter verka hämmande på ornitologiens framåtskridande, nämligen exempelvis då felaktigt en art uppgives förekomma på områden, varifrån den i själva verket redan försvunnit. Dels försvåras ju härigenom den framtida tidsbenämningen när arten verkligen försvann, dels åstadkommer den oriktigt uppgivna förekomsten att ett eventuellt fynd inom det aktuella området ej anses värt ett omnämnande.

Alla våra mer eller mindre utförliga faunor från detta sekel synas mig ha åtskilligt överdrivit eller överskattat vaktelns talrikhet i södra och mellersta Sverige. I t. ex. BREHM-EKMAN, Djurens liv, del IV, Stockholm 1943, uppgivas sålunda vakteln vara »knappast inom någon trakt allmän», vilket väl måste anses vara ett missvisande uttryck angående en av våra allra sällsyntaste fåglar. Numera är det av naturliga skäl svårt att avgöra när fågeln egentligen hastigt avtog och blev en sällsynthet, men det förefaller som den starkaste tillbakagången skulle ha inträffat redan under 1890-talet. I åtminstone ett fall, i slutet av 1920-talet, vet jag att ett fynd

av
dan
att
enli
som
Sve
J
upp
pub
trakt
i Fi
nya
and
D
icke
som
sätt
defu
KOL
Kolt
N
visvi
Mån
liga
helle
näm
en v
är ti
ralier
vaktl
U
perso
ligast
publi
jag p
stäm
Häri
publi
kvent
för ic

av en kull vaktlar i sydvästra Sverige ej närmare omnämndes, emedan det föreföll att vara av mindre intresse. Det visar sig också att alla i senare tid publicerade fynd av vaktel härröra från Norrland, enligt min mening huvudsakligen beroende på faunornas uppgifter, som tolkats som om vakteln regelbundet förekom i södra och mellersta Sverige.

Jag vill begagna tillfället att helt allmänt påpeka, att alla primäruppgifter alltid ha ett visst värde, även om de icke synas värda ett publicerande var för sig. De borde dock kunna insändas till ett centralt arkiv, för att där vid behov vara tillgängliga: så har t. ex. skett i Finland, vilket kan tjäna som föredöme. Därigenom skulle också nya faunister i mindre grad bli hänvisade till att blott skriva av vad andra redan meddelat.

Det är självfallet, att en kompilatorisk undersökning som denna icke kan utföras utan hjälp av en mängd personer. Till alla dem, som på ett eller annat sätt varit mig behjälpliga, ber jag på detta sätt få framföra ett varmt tack. Särskilt vill jag framhålla, att värdefulla uppgifter erhållits från Dr. PAUL ROSENIUS och Dir. KJELL KOLTHOFF samt att Dir. C. WIDELL haft vänligheten låna mig Kolthoffs naturaliemagasins journaler ända från år 1907.

Negativa uppgifter ha i detta sammanhang givetvis ett visst bevisvärde och dylika ha också inströmmat i överväldigande antal. Många kända ornitologer ha sålunda aldrig sett vakteln och åtskilliga erfarna jägare med lång, ibland mycket lång erfarenhet, ha ej heller sett fågeln. Bland särskilt värdefulla negativa uppgifter kan nämnas att konservator HANSSON, Örebro, under 17 år aldrig fått en vaktel till stoppning och en av hans konservatorer, som ännu 6 år tidigare kommit till firman, aldrig heller sett den. Kolthoffs naturaliemagasin i Uppsala har sedan 1907 endast vid 3 tillfällen fått in vaktlar till stoppning, medan under samma tid 4 turturduvor inlämnats!

Upprepade gånger har jag fått rapport om samma fynd från flera personer, varvid den placerats som meddelare, vilken givit de utförligaste upplysningarna. Har ett rapporterat fynd tidigare varit publicerat omnämnes endast litteraturkällan. Av tekniska skäl har jag placerat litteraturhänvisningarna inne i texten, för att få överensstämmelse med uppgifterna om auktorerna för originaluppgifterna. Härigenom torde också genast framgå om det rör sig om ett förut publicerat fynd eller ej. För korthetens skull har jag också konsekvent utelämnat rubrik på avhandling eller notis, då den ej behövs för identifiering.

Tillgängliga uppgifter om vaktelns förekomst ha, utom för 1700-talet, sammanförts landskapsvis, vilket jag föredragit framför länsindelningen. Den äldre litteraturen räknar ju också givetvis endast med landskap. Inom landskapet äro fynden ordnade i kronologisk ordning, utom på några ställen, där behandlingen av en lokal lämpligen bort göras på ett enda ställe.

Uppgifter från 1700-talet

Första omnämmandet av vaktel i Sverige torde ha gjorts omkring sekelskiftet 1600—1700 av OLOF RUDBECK d. y. i *Calletio avium* samt i RUDBECKS föreläsningar vid slutet av 1720-talet (bibliotekarie HJ. UGGLA, Uppsala, genom ROSENIUS).

LINNÉ kände uppenbarligen vakteln från Sverige, vilket framgår av att den är nämnd i »*Fauna Svecica*». Där står dock intet om dess förekomst annat än att fågeln vistas på åkrar. I LINNÉs föreläsningar (utgivna av LÖNNBERG 1913) säges dock om vakteln: »Han är stor som en dufwa, fins mycket litet i Swerje, dock undertiden på trädesäckren, men i de warmare länderne är han mera allmen . . .» FISCHERSTRÖM omnämner också vaktel i sitt arbete »*Utkast till Beskrifning om Mälaren*», tryckt 1785. Därmed synas de magra informationerna om vaktelns förekomst hos oss på den tiden vara uttömda. Det förefaller dock sannolikt att fågeln vid denna tid icke var vanlig i landet ty i dylikt fall skulle nog LINNÉ känt bättre till den.

Skåne

I Skåne har vakteln haft ett av sina bästa tillhåll, men de tidigaste uppgifterna därifrån äro varandra ganska motsägande. SVEN NILSSON uppger i sin »*Ornithologia Suecica*» från 1817 om vakteln: »*habitat in agris Scaniae*». I hans »*Skandinavisk Fauna*» från 1824 heter det om vakteln att den »förekommer om sommaren på åkerfälten i det södra och mellersta Sverige . . . På Skånes slättbygd är han icke just sällsynt och han träffas mest på hvete- och rågåkrar». Med tanke på att NILSSON uppenbarligen ibland alltför snabbt drog optimistiska slutsatser om fågelarters regelbundna förekomst i landet (se bl. a. BERGENGREN: Svenska kärrensångarfynd, *Fauna och Flora* 1939) kunde man kanske misstänka att uppgifterna voro osäkra, men länge fram säger NILSSON om fångst och jakt att »jag har en gång sett honom fångad bland Rapphöns i drifgarn», vilket alltså

bevi
Skå
en f
älds
fåge
seur
skår
S
verk
frok
med
(Sto
hörd
tid)
höra
såso
nér :
teln
i hel
Tegn
ställe
här)
DEV
»fögi
terliq
ska .
med
LIND
nämi
satse
Fu
faller
talet
Hä
från
1852

1858.

bevisar att han verkligen iakttagit fågeln. I 1835 års upplaga av Skandinavisk Fauna uppges vakteln på de skånska åkerfälten vara en föga sällsynt fågel, som *synes ha blivit talrikare än förr*. Det äldsta kända, ännu bevarade exemplaret av svensk vaktel är en ungfågel från 1833 utan lokaluppgift, skänkt till Lunds Zoologiska museum av SVEN NILSSON. Det förefaller sannolikt att detta är en skånsk fågel.

Som vaktelns förekomst i Skåne vid början av förra seklet i själva verket är av stor betydelse för avgörandet av frågan om dess senare frekvensökning, skola dessa NILSSONS upplysningar kompletteras med vad hans stora samtida SUNDEVALL i sin »Svenska Foglarne» (Stockholm 1856) säger därom: »Under och före 1820 och 30-talen hörde man honom aldrig omtalas hos oss och jag själv, som vid nämnda tid mycket ströfvade omkring i Skåne hade aldrig tillfälle att där höra hans lätt igenkänneliga läte eller att höra honom omtalas såsom känd av jägare. Det kan förtjena här anföras, att då Tegnér år 1822 i ett mindre skaldestycke hade skrivit strophen: »Vakteln slår på lummig strand» så förstod man i allmänhet i Lund och i hela landet icke hvad dermed menades. Men då detta såsom alla Tegnér's stycken omfattades med stort intresse och det obegripliga stället ofta omtalades, så blev i en tidning infördt, att med Vaktel här menades sångtrast, utan att någon rättelse derpå syntes». SUNDEVALLS uppgifter tyda alltså på att SVEN NILSSONS uttryck om »föga sällsynt fågel» kanske var en aning överdrivet trots allt. Ytterligare ett belägg för detta kan erhållas ur första årgången av »Svenska Jägarförbundets nya Tidskrift» (1863) där vakteln presenteras med en liten artikel med tillhörande plansch av redaktören J. W. LINDBLAD. Denne påpekar där att vakteljakt över huvud icke nämnts i den äldre tidskriften (30 år tidigare) varav han drar slutsatsen, att vakteln vid denna tid varit mycket sällsynt.

Full klarhet kan givetvis icke ernås i denna fråga, men det förefaller troligt, att vakteln var sällsynt i Skåne vid början av 1800-talet. Säkert är däremot, att den sedermera ökade i antal där.

Här nedan följer nu en förteckning över av mig kända vaktelfynd från landskapet, ordnade i kronologisk ordning.

1852. GADAMER säger i sin förteckning över i nordöstra Skåne påträffade fåglar (Naumannia 1852, 2:3) att vakteln infunnit sig först under senare år och nu häckar årligen.

1858. I SVEN NILSSONS Skandinavisk Fauna, tredje uppl. upprepas endast att vakteln i Skåne blivit vanligare än förr.

1860. En ♀ från Norrviddinge, skjuten 8 sept. befinner sig i Hälsingborgs museum.
1863. I den förut citerade vaktel-artikeln i S. J. T. för 1863 heter det i fortsättningen: »Hvad hans spridning i Sverige vidkommer, så finnes han företrädesvis på Skånes bördiga slätter. Om han ock kan anses vara någorlunda jemnt spridd derstädes, så förekommer han dock ingenstädes talrikt. — I alla fall torde det vara ovisst, om vakteln under sista årtiondet tilltagit inom Skåne, men säkert är att han under denna tid spriddt sig till nordligare trakter.»
1867. Utdrag ur Skånska Jagtöreningens matrikel 1868, publ. i S. J. T. 1868 p. 157, visar att under 1867 19 st. vaktlar skötos »å flera jagtbanor». Vaktelns ankomst 1867 anges till 29 maj och avresa 26 sept.
1869. En ♂ från Ystad, ett höstexemplar, finnes i Gävle högre allm. läroverks museum (HEINTZE, Vert. i Gävle h. allm. l. mus. Gävle 1909.)
1872. En ♀ från Malmö, 7 okt., nu i Malmö museum.
1872. En ad. ♀ tillvaratagen 6 juli i Norrviddinge, befinner sig nu i Hälsingborgs museum.
1872. Äggkull tagen 11 juli i Norrviddinge, nu i Riksmuseum.
1873. Äggkull, tagen 1 juni vid Lund, nu i Riksmuseum.
1873. En ♀ från Malmö, 9 sept., Malmö museum.
1873. En ♀ från Stehag, skjuten 7 sept. befinner sig nu på Hälsingborgs museum.
1873. I S. J. T. 1873 (p.80) meddelar sign. »O» under rubriken »Strödda anteckningar om några flyttfogelarter samt deras förekomst vid Skånes sydvestkust för 25—30 år sedan»: »Vakteln fanns i små flockar här och der, men ej just allmänt. I senare tider sällsynt och man lyssnar numera förgäves efter denna fogels melodiska slag.»
1878. Äggkull, tagen 8 aug. i Tullstorp, nu i Riksmuseum.
1879. ♂ och ♀ från Everöd, 12 sept. finnas bevarade i Riksmuseum. Ett skinn, etiketterat »Skåne, sept. 1879» torde härröra från samma kull.
- 1870-talet. På 1870-talet skola »många kullar» om höstarna ha påträffats kring Stehag (J. MÖLLER genom ROSENIUS).
- 1880-talet. »Från 80-talet då ju fågeln ej var ovanlig i Skåne, har jag ett ägg taget öster om Lund» (ROSENIUS).

1881. GUSTAF JÖNSSON meddelar från Luggude härad (S. J. T. 1881 p. 239): »Vakteln förekommer numera mycket sparsammare än förr och är ej föremål för någon särskild jagt. Han håller mest till i linäkrar, men häckar sällan här».
1883. Vid Skabersjö skötos under åren 1871—1883 sammanlagt bl. a. följande fåglar: 2813 raphöns, 3 vaktlar, 1 fasan, vilka siffror sannerligen äro synnerligen upplysande om samtliga tre arters dåvarande förekomst i Skåne (S. J. T. 1885 p. 214).
1883. Under åren 1877—1885 skötos på Trolleholms gods sammanlagt 10 vaktlar, samtliga år 1883 (S. J. T. 1886 p. 135).
1887. År 1887 skötos i Näsbyholm 3 st. vaktlar (S. J. T. 1888 p. 246).
1888. F. STJERNBERG (K. V. A. H. Bd. 14 IV No 1. 1888) nämner vakteln som sällsynt vid Skanör, 1886 iaktogs blott 1 ex. på höstjakten. OTTOSSON (ibidem) säger att den är sällsynt inom Oxie och Skytts härader.
1891. TAGE THOTT (K. V. A. H. Bd. 17 IV No 4 1891) säger att vakteln häckar »emellanåt» i sydvästra Skåne, t. ex. vid Lund, Toppeladugård. Däremot är fågeln sällsynt under raphönsjakten.
1892. År 1892 skötos på Skabersjö 2 vaktlar (S. J. T. 1894 p. 131).
1893. En ♀ juv., skjuten vid Stehag 10 sept., finnes bevarad i Skogshögskolans zoologiska samlingar.
1893. En ♂ från Alnarp, skjuten 12 sept., finnes i Lunds Zoologiska museum.
1893. En vaktel (med värtsjukdom) sköts 8 sept. 1893 vid Hassle gård, Stehag, (H. MUCHARDT, S. J. T. 1901 p. 77).
1893. Vakteln häckade uppenbarligen vid Stehag detta år. Ungar tillvaratogs nämligen: ♀ och ♂ 10 juli, ♀ 5 sept. och ♂ 13 sept., vilka samtliga befinna sig i Hälsingborgs museum.
1898. I maj påträffades ett ex. under Kullabergs fyr (jägmästare E. WIBECK).
1904. Två st. nästan flygga ungar dödades av slättermaskin vid Mörarp, Luggude härad den 5 juli (förvaltare G:SON EBBERSTEN).
1905. O. OTTOSSON säger (C. A. WESTERLUND, Skand. Fogl. fortplant. hist. Lund 1905): »*Coturnix communis* BONN. häckar mycket sällsynt i Skåne: något allmännare har den aldrig förekommit och synes ej öka sig, snarare tvärtom.»

1909. En ad. ♂ från S. Sandby, 10 km. öster om Lund, skjuten den 12. 9, finnes bevarad i Lunds Zoologiska museum.
1916. En ♀ från Karsholm nära Kristianstad, skjuten 20 sept., nu i Malmö museum.
1921. Tre exemplar på sträck 28.9 vid Kullen (F. PERSSON, F. o. Fl. 1928).
1926. Hörd om sommaren vid Kullen (F. PERSSON, ibidem).
- 1920-talet. I slutet av 1920-talet häckade vakteln vid Osbyholms slott, väster om Hörby (N. LILJA genom ROSENIUS).
- 1932 eller 33. Ett ex. skjutet vid Arendala, öster om Lund (framtidne lantmätaren GRÖNÉ genom amanuens G. RUDEBECK).
1933. Bofynd i Träne socken, Kristianstads län (konservator W. WADLER genom ROSENIUS). Närmare uppgifter ha tyvärr icke stått att få.
- 1932 eller 33. Bo av vaktel skall vara funnet något av dessa år vid Bäckaskog, invid Ivösjön (konservator W. WADLER genom ROSENIUS, se ovan).
1935. Ett ex. iakttaget i maj cirka 1 mil söder om Ringsjön (jaktvårdskonsulent O. JOHANSON).
1936. ♂ pull., 3 aug. från Kristianstad län. Inköpt till Göteborgs museum från konservator W. WADLER. Tyvärr har jag icke lyckats utröna om detta fynd är ett nytt eller samma som de näst föregående.
- 1930-talet. Vid mitten av 1930-talet hördes vakteln på sensommaren vid Höör och samma år på sommaren iakttogs en kull vid Maglesäte, ej långt från Stehag (J. MÖLLER genom ROSENIUS).
1938. Ett ex. med skadad vinge togs av fågelhund i aug. vid Hagstad, Odeljunga (folkskollärare THORSSON).
1941. Under raphönsjakt i Västraby, Emilslövs sn iakttogs en fågel, som sannolikt var en vaktel. (herr N. PERSSON).
1943. En vaktel iakttagen i sept. under raphönsjakt vid Karsholm vid Ivösjön (baron RAMEL). För »några år sedan» sköt godsägare F. TRESCHOW en vaktel på samma åker.

Detta är allt vad jag lyckats få tag på rörande vaktelns förekomst inom vår sydligaste provins. Uppgifterna från vaktelns glanstid i Skåne äro sparsamma, men det är fullt tydligt att den under tiden 1840—1890 varit en allmänt spridd och regelbunden häckare. Däremot var den sällsyntare i början på förra seklet, så att en ökning i beståndet har ägt rum fram till 1840. Några häckningsfynd

äro j
större
De n
bild
höste
pens
vilke

Fr
förek
briste
Enda
1916.
1931

Va
i lan
gånge
backe
Detta
i S. J
gånge
bevar
lar. C
vid H
att p
1897.

1931.

1932.

1936.

äro ju även kända från 1900-talet, men vakteln har tydligen under större delen av detta sekel endast förekommit sporadiskt i Skåne. De något talrikare uppgifterna från senare år ge kanske en falsk bild av att fågeln ökat, men dels äro de flesta observationerna från hösten, d. v. s. det har gällt flyttande exemplar, dels ha ju upprensningens uppgifter huvudsakligen kommit att omfatta de senare åren, vilket är ofrånkomligt.

Blekinge

Från detta landskap har vakteln aldrig omtalats i faunorna som förekommande. Säkerligen har den också, till följd av den relativa bristen på lämpliga biotoper, aldrig förekommit där i större antal. Endast två fynd äro av mig kända.

1916. En ♀ skjuten vid Elleholm 6 okt. I Göteborgs museum.

1931 el. 32. Ett par iakttagna under sommaren i Mörrumstrakten (direktör HJ. STÄHLE genom ROSENIUS).

Halland

Vakteln har då och då nämnts i faunorna såsom förekommande i landskapet. Detta tycks huvudsakligen basera sig på ett många gånger omnämnt bofynd, nämligen från Stjärneberg nära Kungsbäcka, där 12 ägg påträffades i en timotejvall i mitten av juli 1885. Detta fynd omnämnes första gången av L. SMIDT i form av en notis i S. J. T. 1885 p. 271. Däri tillägges att det veterligen var första gången som fågeln anträffades i trakten. Kullen finnes fortfarande bevarad i Göteborgs museum. A. WENDEL (Våra jaktbara hönsfåglar, Göteborg 1911) uppger att »för flera år sedan» ett ex. skjutits vid Halmstad. I norra Halland uppger sig W. ha jagat i 15 år utan att påträffa vakteln.

1897. C. A. HOLLGREN (Bidrag till Hallands lokalfauna, S. J. T. 1897 p. 137) säger om vakteln: »förekommer visserligen, men sällsynt. Blott en gång har jag iakttagit hans välkända sång. Hösttiden har jag ibland sett honom; den 30 aug. 1893 vid Stjernarp.»

1931. Vid Carlslund, Steninge s:n, hördes en hane i maj (förf. G. DAHL).

1932. Ett ex. iakttaget i juni vid Ugglarp, Eftra s:n (DAHL).

1936. Söder om Steninge glasbruk, i Harplinge s:n, hördes en hane mellan 20—30 maj, därefter borta, troligen ingen häckning (amanuens E. DAHL genom RUDEBECK).

Småland

Även här äro vaktelns mest omtyckta biotoper sällsynta och fågeln har med säkerhet alltid varit en sällsynthet. Följande fynd föreligga.

1860. En kull vaktlar uppgives ha blivit skjuten på gränsen mellan Kalmar stads och Törneby ägor (TISELIUS, Bidrag t. kännedom om östra Smålands vertebratfauna. Akad. avhandl. Sthlm. 1868).
1863. I den förut citerade artikeln om vakteln i S. J. T. 1863 (p. 127) heter det att fågeln under flera år observerats bl. a. i trakten av Gränna.
1867. En ad. ♂ från 26 sept. finns i Jönköpings högra allm. lärov. mus., etiketterad »Kolthoff» möjligen från trakten (friherre K. v. ESSEN).
1875. Ett ex. skjutet vid Kalmar 21 sept. av G. KOLTHOFF (Katalog över fogelsamlingen i ornithologiska museet, Uddevalla 1876).
1894. I AUG. CARLSSONS Sveriges Fåglar, Lund 1894, uppgives vakteln vara »sällsynt vid Jönköping», vilket tyder på att den åtminstone anträffats där.
1903. Ett ex. skjutet i okt. vid Göransbergs egendom, Hakarps s:n (konservator D. SJÖLANDER).
1928. Vaktel hörd en mil söder om Jönköping (friherre K. v. ESSEN).

Öland

Allvaret och slättbygden ge vakteln här bättre livsmöjligheter. Troligen har stammen här varit relativt stark. Fynd dock få.

1847. Hörd av W. MEVES vid Ottenby (K. V. A. Ö. 1868 No 3).
1862. »Vakteln förekommer nu ganska ofta på Öland. I närheten av Borgholm blefvo flere stycken skjutna af mig och min jagtkamrat under jagten 1862.» (C. M. LEWENHAUPT, S. J. T. 1865 p. 20).
1865. Vid Kungl. Jagtklubbens höstjakt nära Runsten den 25 sept. 1865 skötos bl. a. 3 vaktlar (S. J. T. 1865 p. 219).
1882. Ett bo med 11, nästan kläckfärdiga ägg påträffades i ett klöverfält vid Borgholm den 12 juli (E. G. AREEN, K. V. A. H. Bd. 14 No 1. 1888).
1891. Ett bofynd gjordes vid slätter vid Ottenby (KJELL KOLTHOFF). K. säger sig också (1942) ha hört vakteln på Öland

vid varje besök på ön, och förmodar att den häckar regelbundet där.

1937. En ♀ juv. stupade vid Ölands södra uddes fyr den 4 november och befinner sig nu i Riksmuseum.
1943. En vaktel stupade natten till 4 okt. vid samma fyr (C. F. LUNDEVALL).

Gotland

1841. Vakteln är medtagen i ANDRÉES förteckning över Gotlands fåglar (K. V. A. H. 1841). A. har dock icke sett fågeln själv men av ornitologer hört den uppgivas som funnen.
1847. En flygg unge påträffad i När i september (KOLMODIN, Översigt af Gotlands Föglar, Visby 1871).
1855. Funnen i augusti i Sproge (ibidem).
1862—1871. I en med . . . y signerad notis i S. J. T. för 1873 meddelas å p. 94 att vakteln för första gången iakttagits 1862 i Follingbo socken. Förf. fortsätter: »Sedan 1865 har jag med undantag av förlidet år hvarje sommar hört den i sädesfälten några mil söder om Visby. Jag har även i augusti 1871 skjutit en ung fågel».

Bohuslän

1847. C. U. EKSTRÖM (Göt. K. Vet. o. Vitt. Samh. Handl. Ny tidsföljd Hft 1. Gbg 1850) omnämner ett bofynd av vaktel på Tjörn, där 11 ägg påträffades i en kornåker den 8 sept.¹⁾
1849. Anträffad på Orust enl. W. v. WRIGHT (K. Vet. o. Vitth. Saml. Handl. Göteborg 1850).

Västergötland

Västgötaslätterna torde ha varit ett av vaktelns individrikaste områden i landet. I så gott som alla faunor uppgives också Västergötland som hemtrakt för vaktel. Nästan alla äldre primäruppgifter synas dock numera ha gott förlorade.

¹⁾ Datum för bofyndet förefaller vara abnormt sent och bör nog icke användas som bidrag till vaktelns häckningsbiologi. Som stöd för detta kan anföras att en av EKSTRÖM i samma artikel omnämnd blåhake från 21 juli, vilket ju också är ett märkligt datum för en blåhake på Tjörn, av MALM korrigerats. Denne meddelar nämligen i sin Göteb. och Bohus Fauna att blåhaken ifråga inkom till Göteborgs museum 17 juli med uppgift om fynddatum: 20 maj.

1850-talet. Landsfiskal CHRISTER FRIBERG meddelar: »I medio av förra århundradet var vakteln tämligen vanlig i Skaraborgs län, framförallt i Kållands härad. Sålunda berättade min morfader att han på 1850- och 1860-talet ideligen stötte upp vaktlar på de stora åkerfälten i Sunnersbergs, Strö och Gösslunda socknar. Fågeln sköts emellertid aldrig av den tidens jägare, enär han ansågs vara alltför liten för att man skulle offra ett ett skott på honom».

1860-talet. KJELL KOLTHOFF meddelar att »min fader omtalade vakteln som allmän i Västergötland i hans ungdom».

De direkta fynden äro följande:

Göteborgstrakten.

1854. Göteborgs museum erhöll den 30 juni 3 vaktelägg, tagna ur ett bo nära staden (A. W. MALM, Göt. o. Bohus Fauna, Gbg. 1877). Äggen finnas ännu bevarade på muséet.
1879. En hona skjuten 10 september på Hisingen. Nu i Göteborgs museum.
1898. En ♂ från Göteborgstrakten 17 okt. Nu i Göteborgs museum.
1929. En vaktel iakttagen omkring den 1 oktober på Tjurholmen i Göta älv, Romelanda (red. THORE OLSSON).
1943. En ♂ av vaktel hörd 30 maj vid Surte vid Göta älv av fil. stud. VIKING OLSSON.

Övriga Västergötland.

1869. Sign. H. H.-TH meddelar i S. J. T. 1869 p. 159 ang. jakten i Barne, Laske och Skånings härad: »Vaktel träffas här årligen, ehuru få personer känner till honom . . . — År 1864 lyckades jag fälla ett par exemplar».
1885. 2 kullar av vaktel konstaterades den 8 oktober detta år vid Hjo, vilket var första gången fågeln påträffades där (K. V. A. H. Bd. 14 IV nr I 1888). En av de skjutna fåglarna, en ♀, finnes fortfarande kvar i Jönk. h. allm. lärov. museum.
1888. Ett bofynd gjordes vid Älgaros prästgård i juni (KJELL KOLTHOFF).
1890. Före och efter 1890 hördes, enligt trovärdiga uppgifter, vakteln kring Kalvsjön (v. ZEDLITZ, Södra Älfsborgs läns jaktvårdsförenings årsbok 1926—27).

1902. En äggkull påträffades i en klövervall i Flo s:n (P. ROSENIUS). Enligt vad konservator HANSSON meddelat lär denna trakt ha gammalt gott rykte som vaktelokal. G. KIHLEN säger också i Nordens Fåglar (Stockholm 1926) att vakteln i Gråstorp-trakten »vissa tider synes ha varit allmännare». Numera synes den dock vara definitivt försvunnen därifrån (hr. GUNNAR LARSSON).
1905. En vaktel iakttagen 24 juni vid Forstena, V. Tunhems s:n (konservator D. SJÖLANDER).
- 1913—1942. Vid Stora Ek utanför Mariestad har vakteln av allt att döma haft en av sina fåtaliga mer regelbundet nyttjade lokaler. Den häckade år 1913 i trädgården till St. Ek enl. H. LILLIESTIERNA genom ROSENIUS. Vidare hördes den i trakten under sommaren 1916 av RUDOLF SÖDERBERG. Kullar iakttogs både 1933 och 1934 av godsägare LILLIESTIERNA. Vidare iakttogs vid slätter 2 nästan flygga ungar år 1942 på samma lokal (LILLIESTIERNA genom P. O. SWANBERG).
- 1926—1929. Vid Högebo gård, Österplana s:n, påträffade friherre W. KLINGSPOR vid raphönsjakt den 28 september 1927 en flock fåglar om c:a 12 st. K. upptäckte, när några redan flugit upp, att det var vaktlar, och sköt de 2 sista. Dessa stoppades och finnas nu en i K:s ägo och den andra i Skara läroverks samlingar. År 1928 iakttogs av allt att döma åter vaktlar på samma marker. År 1926 iakttog K. vid Gössäter vid Kinnekulles fot en kull sena »raphöns» utan moderhöna, vilka han sedermera förstod vara vaktlar. Även andra jägare omtalade liknande kullar (friherre W. KLINGSPOR). Sommaren 1929 hördes vakteln åter vid Österplana av RUDOLF SÖDERBERG.
- 1935—1936. Ungkullar, troligen av vaktel, sedda i klövervall i Kalltorp, Upphärads socken (förvaltare S. I. MARK).
1937. Den 2 augusti flög en ropande vaktelhane över Skara stad åt SV (P. O. SWANBERG).
1943. En ♂ iakttogs i Bolums socken invid f. d. Hornborgasjön den 10 sept. av landsfiskal CHR. FRIBERG. Under beckasinjakt på samma marker iakttogs också ett ex. — möjligen samma — av greve BJÖRN VON ROSEN samt jaktvårdskon-sulent FRÄNDÉN.

Även i Närke har vakteln tidigare förekommit mera allmänt och dess tidigaste historia där är för ovanlighetens skull väl känd.

- 1842—1854. Den 5 juli 1842 sågs en vaktel vid Frösvidal utanför Örebro. Sedermera iakttogs den flera gånger, bl. a. hördes exemplar sommaren 1846 och vaktlar skötos 1846 och 11 september 1854 (C. G. LÖWENHJELM, K. V. A. Ö. 1864 no 6). SUNDEVALL, som också omnämner dessa fynd (K. V. A. Ö. no 6 1847) säger om vakteln att alla exemplar dittills varit ensamma: »varföre man ännu icke torde kunna anse denna art såsom bestämdt och årligen förekommande i någon viss trakt av landet». Även till Närke kom tydligen vakteln under 1840-talet. Fågeln blev snabbt vanlig i trakten och hördes 1853 vid Klockhammar. En kull sköts 5 oktober vid S. Sanna, Kumla socken. 4 uppstoppades, varav 2 kom till Carolinska skolan, Örebro. Hörd 1848—50 (SUNDEVALL, K. V. A. Ö. 1853).
1863. V. HÖGBERG (Örebrotraktsens fåglar, Uppsala 1863) säger om vakteln att den »tyckes för hvarje år blifva allt talrikare».
1868. Vakteln häckar numera årligen kring Örebro, likaså ha exemplar blivit fällda vid Latorp, Kumla och Fellingsbro, meddelar C. R. SUNDSTRÖM (Årsb. Karol. h. el. lärov. Örebro 1868).
- 1880—90-talet. Överste BERTIL AF BURÉN har meddelat att vakteln åren 1889—92 (och troligen tidigare) ej var ovanlig kring hans barndomshem i Kräklinge socken. Samtidigt kunde 4 à 5 tuppar höras i olika riktningar och under raphönsjakten skötos regelbundet någon eller några. År 1895 hade den dock redan varit försvunnen i ett eller annat år. Sommaren 1889 fanns arten även talrikt på slätterna vid Mosås och Täby och ett bofynd gjordes i Täby i en dikeskant. Överste Burén förvarar ännu ett ägg från detta bo. Ett annat bofynd från början av 1890-talet i Mosås har också omnämnts av R. NICOLIN i F. o. Fl. 1924.
1909. Ett exemplar sköts under raphönsjakt vid Stenkulla, Skagershults socken (M. MAGNUSSON).
1919. Två exemplar av vaktel iakttogs vid Kvismaren i juni månad (S. G. SON BLOMQUIST och E. ROSENBERG, F. o. Fl. 1921). Detta är enda gången ROSENBERG iakttagit vaktel.
1942. Vid Hammarås utlopp i Östra Kvismaren iakttogs en vaktel den 16 juni (Stud. S.-E. FORSELIUS).

1863.

1864.

1865.

1865.

1873.

1886.

1890.

1897.

1901 e)

¹⁾ För virginian
tiv av g
ten men
80 olika
början n
senare, n

Östergötland

1863. I LINDBLADS vaktelartikel i S. J. T. 1863 p. 127 omtalas vakteln som under flera år observerad på Östergötlands slättbygd.
1864. I S. J. T. för detta år skriver C. W. LUNDBORG från norrköpingstrakten om vakteln (p. 92): »under senare åren hafva ägg tvänne gånger blifvit funna i trakten av Norrköping och utväxta ungar en gång skjutits i trakten av sjön Asplången; men dessa äro ock de enda säkra underrättelser man har om denna fogelarts förekommande här på orten».
1865. Greve C. M. LEWENHAUPT meddelar i S. J. T. 1865 (p. 20) att vakteln nu ganska ofta förekommer uti Östergötland.
1865. Från Linköpings-trakten meddelar E. GEORGSSON HJORT: »Vakteln är här mycket sällsynt. Under flera år har ins. ej mer än ett par gånger påträffat denna fogel och det i enstaka exemplar» (S. J. T. 1866, p. 52).
1873. En vaktel sköts vid Svanhals vid Tåkern den 24 sept. detta år (W. A. ENGHOLM i K. V. A. H. Bd. 14 IV No. 1 1880). På samma plats omtalas även vakteln som sällsynt vid Omberg, en gång sedd vid Råstorp samt även ett exemplar från närheten av Vreta kloster i Linköpings läroverks museum.
1886. En kull, från Ljura, SO om Norrköping, finnes bevarad i Göteborgs museum.
1890. Den 19 sept. iakttogos under raphönsjakt två vaktlar å Vikbolandet (HOLLGREN, Skogsvet. o. jaktzool. utflygter 2. Nyköping 1891).
1897. C. W. LUNDBERG skriver i Norra Östergötlands fåglar, Söderköping 1897, bl. a. »Wakteln är ganska sällsynt men har dock häckat vid Hylinge i Vestra Husby socken.»
- 1901 el. 02. I maj något av de bägge åren iakttog överstelöjtnant R. MÜNTZING 6 å 8 vaktlar vid Mauritzholm, Örtomta s.n. M. påpekar också i meddelandet härom, att detta är enda gången under sina jaktfärder 1890—1942 i Östergötland, som han sett vaktlar. Det är dock möjligt att denna iakttagelse omfattade s. k. virginska vaktlar.¹⁾

¹⁾ Försök ha flera gånger gjorts att introducera den s. k. virginska vakteln (*Colinus virginianus* L.) i vårt land. Den största importen ägde rum åren 1900 och 1901 på initiativ av greve A:SON LEWENHAUPT, Claestorp. Många exemplar dogo under transporten men den 15 maj 1901 funnos »2150 friska vaktlar utplanterade på något öfver 80 olika ställen i Sverige» (LEWENHAUPT, S. J. T. 1901). Trots denna lovande början misslyckades emellertid försöket helt, några kullar observerades visserligen senare, men efter några få år var den helt borta.

1907. I oktober iakttogos några vaktlar utanför Norrköping av greve M. KALLING, Eslöv, enligt ROSENIUS.
1933. Den 29 juni hördes en hane från ett fält 600 m. NV Ödeshögs kyrka av P. O. SWANBERG.
1940. I juni hördes och iakttogos en vaktel vid gården Sjön, Väversunda s:n, av Hr. GUNNAR BRUSEWITZ. Enligt uppgift av ortsbefolkningen lär den även förut ha hörts där.

Södermanland

1828. Vakteln låter höra sig vid midsommar på Mörkö enligt C. U. EKSTRÖM (Beskrifning af Mörkö, Stockholm 1828).
1846. En vaktel sköts den 6 november detta år vid Trosa av löjtn. GRIPENSTEDT (SUNDEVALL, K. V. A. Ö. No. 6. 1847). Exemplaret finnes på Riksmuseet.
1863. LINDBLAD (S. J. T. 1863 p. 127) omtalar vakteln som funnen i södra och norra Södermanland.
1865. Flera par vaktlar funnos denna sommar i Björkviks socken 3 mil väster om Nyköping (S. J. T. 1866 p. 49). I samma årgång omtalas å p. 48 att vakteln iakttagits i norra Södermanland de sista åren.
1869. Greve C. H. LEWENHAUPT meddelar från Claestorp, Oppunda härad (S. J. T. 1869, medd. om vildafveln): »Vaktel har mig veterligen först 1869 förekommit i denna ort. En hona, som hade kläckt fyra ungar, häckade på mitt gärd.»
1870. Vakteln häckade detta år vid Torp i Husby socken 2.5 mil NV Nyköping. Trenne kullar konstaterades och ungar skötos. Samma år fälldes en hane i Nyköping (C. R. SUNDSTRÖM, Zool. Anteckn. från ö. Södermanland o. dithör. skärgård. K. V. A. B. Bd. I No. 4 1872).
1870. I berättelse över vildaveln 1870 meddelar S. A. PALM från trakten väster om Södertälje att »af vaktel har funnits en och annan kull» (S. J. T. 1871).
1874. 3 ungar av vaktel påträffades vid Claestorp, Oppunda härad (LEWENHAUPT, S. J. T. 1874. p. 230).
1875. I årsberättelsen över vildaveln meddelas i S. J. T. 1875 från Rinkesta av E. BOHNSTEDT: »Vakteln häckar här särdeles talrikt i år, åtminstone att döma af denna fogels locktoner, som höras öfver allt på fälten». Härtill fogar red. kommentaren: »Det vore intressant att få veta om vakteln i år all-

- allmännare visat sig i mellersta Sverige. Under en följd af år har han, så vidt vi känner, der varit ganska sällsynt.»
1876. En kull tagen i juni och etiketterad »Södermanland» finnes i Göteborgs museum.
1886. Detta år heter det i en jaktöversikt i S. J. T. p. 278. »Att en och annan vaktel under sommaren varit till finnandes i Uppland och norra Södermanland har man låtit oss veta. Detta är dock en de flesta år gjord iakttagelse.»
1932. En hona av vaktel stupade den 23 maj vid Hävringe fyr och finnes bevarad på Riksmuseet.
1943. Vid skördearbete utjagades den 29 aug. ur ett fält 8 st. fåglar, som på beskrivning förefalla att ha varit vaktlar. Platsen var Lunda prästgårds mark, 17 km väster om Nyköping (Meddelare hr. NILS CARELL i brev). Datum och fåglarnas antal göra sannolikt att det rörde sig om en kull, varför vakteln av allt att döma häckat här detta år.

Dalsland

Vakteln har antagligen under senare hälften av 1800-talet förekommit på åtskilliga ställen i detta landskap, ehuru uppgifter härom saknas. Jag känner endast två fynd nämligen:

1851. En ad. hona, skjuten 14 okt. i »södra Dalsland» förvaras i Göteborgs museum. Även omtalad av MALM i Göteborgs o. Bohus Fauna, Göteborg 1877.
1943. Enligt meddelande från hr. ALGOT GUSTAFSSON, Rävmarken, Ed, ha hrr. ALF RÖDIN och JOHN KARLSSON flera gånger under sommaren 1943 sett och hört vaktel vid Kärslätt, Dals-Eds socken. Under skördearbete hade även KARLSSON sett en kull ungar, varvid en unge blev ihjältrampad av en häst. Båda iakttagarna uppges vara ringmärkare och goda fågelkännare, varför uppgiften icke torde behövas betvivlas. Fågeln har icke tidigare iakttagits i trakten.

Värmland

Vakteln har troligen alltid varit sporadisk i detta landskap.

1866. Kull från Värmland i Göteborgs museum.
1879. Vakteln anträffades vid Presterud nära Kristinehamn (S. W. TENOW, Övers. af Vermlands och Dals ryggradsdjur, Karlstad 1880).

1884. Anträffad 16 km. från Karlstad (TENOW, K. V. A. H. Bd. 14 IV No. 1. 1888). På samma plats omtalar även C. CEDERSTRÖM att vakteln flera gånger skjutits vid Segerstad och Nor, varför den troligen häckar där.
1900. En vaktel sköts vid Varnäs, 1.5 mil väster om Karlstad, nu i Karlstads h. allm. läroverks museum (konservator SVANTE ÅFELDT).
1931. Vid höbärgning av timotejvall vid Öhna, Väse s:n, påträffades ett övergivet fågelbo, innehållande icke mindre än 16 ägg. Hr. ERIK O. ANDERSSON, som i brev meddelat om sitt fynd, försökte blåsa ur äggen, men detta lyckades endast med 6 st. Dessa ägg mätte mellan 28—30 mm. i längd och mellan 21—22 mm. i bredd. Hr. ANDERSSON beskriver även färgen, varav framgår att äggen med säkerhet äro av vaktel. Han säger sig också vid körning med slättermaskin såväl före som några år efter fyndet ha sett både gamla och unga fåglar av en art, som måste ha varit vaktel. Numera ha dock dessa fåglar helt försvunnit från trakten.
1937. Den 20 november sköts en vaktelhane vid Skoghall, 10 km S. om Karlstad. Den befinner sig nu i konservator ÅFELDTS ägo. Detta är senaste kända datum för vaktel inom Sverige.
1943. En vaktel hördes i Ekshärads s:n under tiden 7—11 juni av DAG HANNERTZ (Vår Fågelvärld 1943).

Västmanland

1804. Av gamla jaktjournaler, förda av friherre M. A. VON UNGERN-STERNBERG, och publicerade i S. J. T. 1881 p. 30, framgår att år 1804 under jakter »förnämligast i trakten mellan Enköping och Västerås» bl. a. följande fåglar fälldes: »58 rapphöns, 2 wachtlar, 1 knarr».
1863. LINDBLAD (S. J. T. 1863 p. 127) omtalar vakteln som funnen kring Västerås.
1879. I en jaktöversikt för året meddelas i S. J. T. »också från Västerås meddelas att vaktelkullar i år förekommit i trakten av nämnda stad, i vars nejd vakteln årligen plägar häcka» (p. 233).
1914. Vakteln häckade detta år i Tortuna s:n (FLODERUS, F. o. Fl. 1925).

1915. Den 15 oktober inlämnades en vaktel från Västerås till Kolt-hoffs i Uppsala för stoppning.
1915. »En kull vaktlar har under år 1915 iakttagits i Badelunda s:n, Västmanland» (Från Skog o. Sjö 1916 p. 133). Möjligen stammar härifrån den till Kolthoffs inlämnade vakteln samma år (se ovan).

Uppland

Vakteln har inom landet haft ett av sina egentliga tillhåll i detta landskap.

1840. I J. E. WIKSTRÖMS Stockholms Flora, Sthlm 1840, läses å p. 106: »Wakteln är anmärkt vid Danderyds Prestgård af Herr af Ström». Denne STRÖM hade året före utgivit en liten handbok »Svenska Föglarne», varför man givetvis tror att uppgiften står där. Så är emellertid icke fallet, ty Ström an-giver i detta lilla arbete inga lokaluppgifter alls för arten. Alltså måste det vara en muntlig uppgift från STRÖM, som kom att som originaluppgift stå i Stockholms Flora. Detta är sannolikt orsaken till att uppgiften förbigåtts och alla faunister ha varit eniga om att vakteln första gången på-träffades i Uppland år 1855.
1855. Ett ex. påträffades den 5 okt. nära Uppsala och finnes nu i Uppsala Univ. zool. saml. Det är detta exemplar, som an-givits som det första från Uppland.
1861. Ett ex. från Uppsala, skjutet 10 sept., i Uppsala Univ. sam-lingar.
1862. Ett ex. från Vaksala, skjutet 20 juni, också bevarat på samma ställe.
1862. LINDBLADS artikel om vakteln (S. J. T. 1863 p. 127) innehå-ller följande uppgifter om vaktelns första förekomst i Upp-land, sedermera citerade i många faunor. »Första gången han i sistnämnda landskap veterligen anträffades var i bör-jan af oktober 1855 och har han sedermera förekommit der årligen, i tilltagande antal. Förlidet år infann han sig der-städes i utomordentlig mängd. Under de föregående åren hade han anträffats endast i Upsala stads närmaste omgif-ningar, men 1862 fans han öfverallt på den vidsträckta Up-salaslätten. Man kunde under en halftimmes promenad på stadens gården höra sex à åtta vakteltuppar slå sitt lätt igen-

- känliga »pick-vitt-vitt»... Ännu i början af augusti hördes vakteltuppar slå».
1863. I en årsberättelse för 1863 heter det i S. J. T. 1863 p. 236. »Vakteln fortfar att årligen återkomma till mellersta Sverige; då han nu i tio års tid regelbundet återvänt dit, kunna vi påräkna att framgent få upptaga honom bland mellersta Sveriges jagtbara foglar. Emellertid har antalet af vaktlar på Upsalaslätten och såsom vi förmoda även på andra trakter i år varit ytterst ringa».
1864. I årsberättelsen för 1864 meddelar Jägmästare C. RIDDERBJELKE från Uppsalatrakten (S. J. T. 1865 p. 95): »vakteln har förekommit på några få ställen, nämligen de, hvilka sedan flere år synas vara hans älskningstillhåll... en vaktel sköts den 28 oktober; hvilket exemplar blifvit uppstoppadt». Red. fogar härtill i en fotnot: »Enligt flera meddelanden synes det, som om vakteln 1864 föga eller icke förekommit i södra Sverige. Det är då anmärkningsvärdt, att han det oaktadt förekommit i Uppsalatrakten».
1865. I S. J. T. 1866 p. 47 heter det i en årsöversikt för 1865: »Af vaktel ha blott 2 kullar blifvit sedda. Denna fogelart har under ett årtionde regelmessigt återkommit till Upsalaslätten och ett par år förekommit i större antal, dock synes det som man icke kunde räkna på en fortgående förökning».
1872. En vaktel från »Uppland», 4 aug. i Upsala Univ. saml.
1877. I S. J. T. 1877 p. 159 skriver red: »Vakteln, som under en följd af år föga eller icke varit till finnandes i Upland, synes i år vara rätt talrik derstädes, om vi få draga en slutsats deraf att ej mindre än 5—6 vakteltuppar fram på sommaren hördes i nejden af Linnés Hammarby». I en återblick på jaktåret (p. 231) nämnes att vaktlarna vid Uppsala »voro borta vid jakten. I Frankrike har i år varit vaktelår».
1878. I en redaktionell notis i S. J. T. 1878 p. 168 säges: »Vakteln har i år, liksom i fjor, jembörelsevis talrikt förekommit på vissa ställen i Uppsalatrakten; så t. ex. på egorna till Linnés Hammarby, hvarest 4—5 vakteltuppar flitigt lockade vid midten af juli».
1879. År 1879 ytterst ringa antal sommarvaktlar i Uppsalatrakten, på hösten funnos dock 3 ungvaktlar (Red. i S. J. T. 1879 p. 233).

1882. En vaktel från Erna vid Uppsala, 22 juni, i Uppsala Univ. saml.
1885. En vaktel påträffad 15 sept. vid Tibble utanför Uppsala (O. ALMQVIST i K. V. A. H. Bd 14 IV No 1 1888).
- 1880—1941. Angående vaktelns förekomst i Uppland skriver KJELL KOLTHOFF i brev 1943: »I Uppland var vakteln allmän första hälften av 1880-talet. Den avtog sedan mycket hastigt. Sista par iakttogs av mig häckande i Håga kungsgård i Bondkyrka socken 1889. Därefter sökte man denna fågel förgäves i Uppsalatrakten ända till 1916 då en kull halv vuxna ungar anträffades vid Kättinge i Börje s:n i början av augusti. Av denna kull sköts en unge i september under en raphönsjakt. Våren 1924 hördes åter en vaktel i Bälinge s:n norr om Uppsala. Den stannade på platsen hela våren och försommaren. Sedan har den återkommit varje år. Själv har jag ej hört den senare än i maj 1932, men en person, som jag fullkomligt litar på, har hört den varje vår och försommar åtminstone t. o. m. 1941. Som flyttfågel förekommer vakteln i fåtal varje höst i september. Man anträffar då endast ensamma individer under raphönsjakterna».
1896. En vaktel iakttogs under raphönsjakt i sept. vid Onsike, Skogs-Tibble s:n 20 km. väster om Uppsala (GREVE C. V. SPENS).
1908. Under raphönsjakt påträffades detta år en kull vaktlar vid Vitulsberga, strax utanför Uppsala av greve N. GYLDENSTOLPE.
- 1910—1936. År 1910 påträffades på Nyborgs gård vid Bälsta en kull vaktlar om 6 à 7 st. »Jag trodde då att det var en senlagd kull av raphöns, varför de sparades» skriver godsägare P. J. HÖGFELDT i brev, som därefter fortsätter: »Detsamma inträffade troligen år 1916. En del af hönsen blevo skjutna av mitt jaktsällskap, med förklaring att raphönsen (!) voro så små, att de ej kunde överleva den kommande vintern. År 1936 kom jag att av misstag skjuta en ensam vaktelkyckling, vilken sedermera blev uppstoppad och finnes bevarad på Nyborg. Denna fågel är den sista som med säkerhet iakttogs på Nyborg. Troligen har flera kullar funnits i trakten, men ingen jägare har förstått att det varit vaktlar de skjutit. Jag har nämligen hört att små och senlagda raphönskullar iakttogs — kanske har det då varit vaktelkullar».

1912. Ett par vaktlar påträffades 13 sept. under rapphönsjakt vid Öster-Våla-slätten (Från Skog o. Sjö 1912 p. 249).
1915. En vaktelhane från »Uppland 17 oktober» finnes i Riksmuseet. 19
- 1925-1935. Ingenjör E. UTTSTRÖM, som nämnda år arrenderade jakten å ett 2500 tunnland stort område omkring Grillby i Villberga och Boglösa socknar har vänligen meddelat följande: »Under en följd av år observerade jag häckningsplatser och myllgropar av vaktel. 1930 tog min fågelhund på kommando av mig en vaktel, som hade en vinge skadad. En annan skadad vaktel tog jag själv något år senare, där den tryckte för hunden. — Att döma av myllgropar och äggskal voro vaktelkullarna mycket stora. Vid rapphönsjaktens inträde den 16 sept. hade vaktlarna redan flyttat. Dock vill jag minnas, att jag i början av september, antagligen den 2 eller 3, under orrjakt på Sörskog fick kännning av en stor kull eller flock vaktel, vilken tryckte hårt för fågelhundarna. — Lantbrukare på trakten talade alltid om de stora rapphönskullarna, vilka ej voro utväxta, men vid jaktens inträde ej stod att finna. Dessa kullar har jag alltid räknat på vara vaktlar. Min uppfattning är att avflyttningen från trakten ägde rum omkring 8—12 september. Kullarnas antal på av mig disponerade marker växlade från 2—5 med sistnämnda antal 1930. Under mina fågeljakter, som sträckt sig över betydande delar av landet, har jag ej på något ställe mer än ovan nämnda sett säkra tecken av vaktel, med undantag av ett misstänkt fall 1927 vid Häverödal i Edebo socken. Dock inhämtade jag ej avgörande bevis för vaktelförekomst där men jag vill minnas att små myllgropar med dun av vaktel påträffades i likhet med lantbrukarnas utsago om stora rapphönskullar med små kycklingar».
1930. (omkring). Ett ex. av vaktel sköts under rapphönsjakt på Järvafältet utanför Stockholm (ryttmästare B. VON BORN-
STEDT). 191
1933. Natten mellan 16—17 juni detta år hörde förf. en vaktel från ett höstvetefält vid Eke, Rö s:n.
1933. Den 16 augusti fick en vaktel foten avklippt av skördemas-
kin vid Bogesunds gods utanför Stockholm (LÖNNBERG,
F. o. Fl. 1933). Fågeln var ringmärkt i Italien och LÖNNBERG
drar därur vissa slutsatser rörande svenska vaktlars flyttning.
Som framgår av ett ref. i »Der Vogelzug» 1939 p. 197 var emel- 187

- lertid denna vaktel importerad till Italien från Egypten och ger alltså självfallet ingen upplysning om svenska vaktlars flyttning.
1935. En ringmärkt vaktelhona togs av en katt den 15 juli vid Västeråker, 12 km. söder om Uppsala (LÖNNBERG, F. o. Fl. 1935). Även denna vaktel härstammade från Egypten men var denna gång importerad till Frankrike.
1937. Ett exemplar av vaktel från Tierp, skjutet 16 sept., i Uppsala Univ. samlingar.
1938. Den 25 maj inlämnades en vaktel för stoppning till KOLTHOFFS från Ältomta, Brunna, strax väster om Uppsala.
1938. En vaktel hördes 2 av de första dagarna i augusti vid Kallvik nära Öregrund (H. G. OTTANDER genom S.-E. FORSELIUS).

Dalarna

1870. Ägg av vaktel funna i St. Skedvi och flerstädes i andra av de södra Dal-socknarna (Ahlm i S. J. T. 1871 p. 81).
1896. En vaktel sköts i augusti på en så märklig lokal som fjällheden vid Störvätteshogna i norra Dalarna av framlidne jägmästaren W. DAHL (Amanuens ERIK DAHL genom G. RUBECK).
1905. I september påträffades under rapphönsjakt en kull vaktlar vid Djurmo i Gagnefs socken. En av dem sköts för kontroll (landsfiskal ERIC DAHL).
1943. En vaktel hördes vid södra ändan av Pålshenningsjön vid Garpenberg 10—16 juli (kand. Bo ÖSTERLÖF).

Gästrikland

1870. 5 st. vaktlar påträffades på hösten i en kornåker å Gävle stads mark (C. W. HEDENSTRÖM, S. J. T. 1871, angående vildafveln 1870).
1912. En ringmärkt vaktel, importerad från Egypten till Frankrike, sköts den 25 juni vid Sandviken (LÖNNBERG, F. o. Fl. 1933).

Hälsingland

1878. Den 16 augusti gjordes ett bofynd av vaktel i en kornåker vid Söderala prästgård 5 km väster om Söderhamn. Boet innehöll 11 hårt ruvade ägg. Fyndet omnämnes första gången i S. J. T. 1878 p. 224 av sign. S-M och kullen finnes ännu bevarad i Riksmuseet.

1931. »Tvenne ex. vistades sommaren 1931 i ett klöverfält invid min bostad i Ljusdals socken. De anlände till platsen ett par dagar före midsommar och iakttogs och hördes ända tills fältet avmejades. Det lyckades mig icke att finna något bo, men det är icke uteslutet att paret häckade därstädes».
(Bo WITT-STRÖMER).
1937. Ett bo med 12 ägg påträffades i juni detta år vid Järvsö (C. F. LUNDEVALL, F. o. Fl. 1938).
1939. I början av juni observerades två ex. i Delsbo (A. SÖDERLUND).

Härjedalen

Enda svenska landskap varifrån vakteln aldrig rapporterats.

Medelpad

1921. Den 1 augusti påträffades under slätter vid Sillrebodarne, Borgsjö socken ett vaktelbo med 10 ägg (G. GULLIKSSON). Boet övergavs och äggkullen befinner sig nu i ROSENIUS' ägo.
1939. Fr. o. m. den 13 juni hördes åter vaktlar i Sillre. I början föreföllo de att vara 5 eller rentav 10 stycken men fr. o. m. slutet av juni hördes högst två fåglar. Den 10 juli hördes de för sista gången. De uppehöll sig i klövervallarna och torde icke ha häckat (GULLIKSSON). G. omtalar också att en person från Sundsvall samma sommar hört några egendomliga fågelläten, som G. på beskrivning tror ha varit vaktel.
1943. Åter hörd vid midsommartid vid Sillre (dr. ROSENIUS).

Jämtland

1889. I Ragunda uppträdde vakteln detta år, enligt Dr. E. MODIN genom jaktvårdskonsulent LILJEFORS. Se även 1889 i Ångermanland.
1904. Från Värmon, Alsens s:n, har dr. ROSENIUS ett vaktelägg i sin samling (ROSENIUS).
1913. Vid Hammerdal iakttogs en vaktel den 2 juli (M. HOFLING, F. o. Fl. 1914).
1937. Ett par vaktlar uppehöll sig hela sommaren detta år vid Lockne 2.5 mil söder om Östersund (L. STRINDBERG, F. o. Fl. 1937).

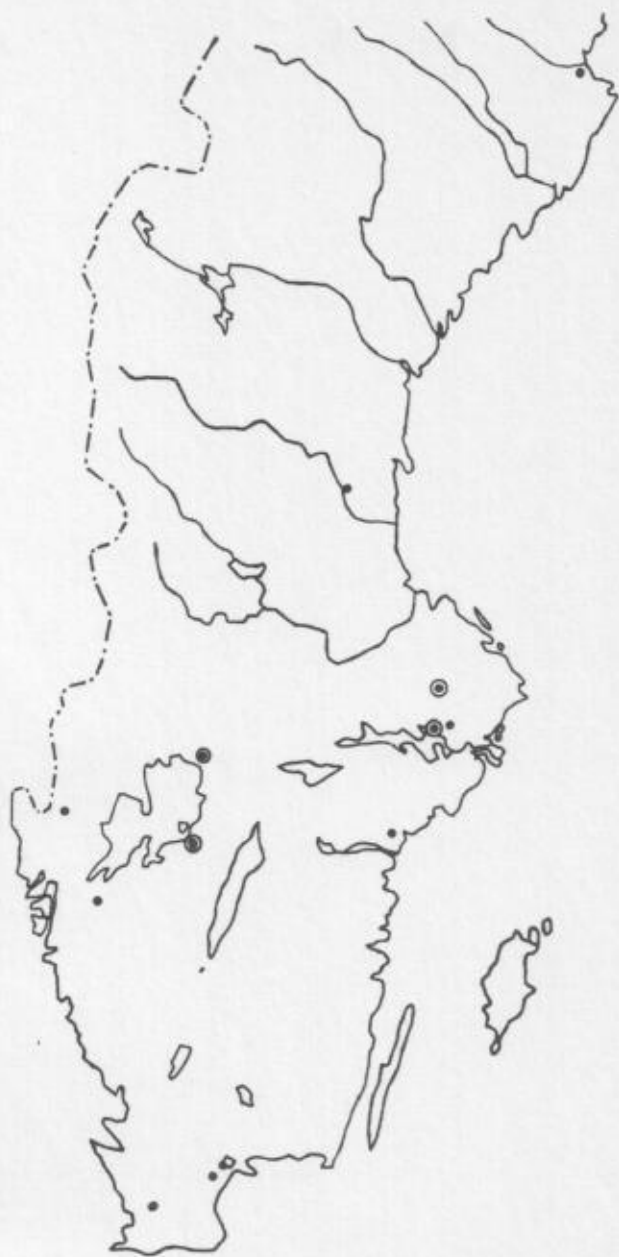

Fig. 1. Kända häckningslokaler för vaktel sedan 1930.

- Enstaka häckning (Ein Brutfund).
- ⊙ Upprepad häckning (Mehrere Brutfunde).

Ångermanland

Vaktelns kända uppträdande i detta landskap sammanfattas utmärkt i en jakt-återblick i S. J. T. år 1889 p. 215. till vilken fortfarande intet fynd finnes att tillägga.

»Från S. M. Kandidaten E. MODIN ha vi nyligen fått underrättelse om att vaktlar i temlig mängd detta års sommar varit till finnandes i Täsjö socken, nordvestra Ångermanland. Då man besinnar att nämnda socken ligger vid samma breddgrad som Umeå och djupt inne i landet, uppemot fjellryggen, är denna notis helt öfverraskande. Vid närmare efterforskningar har uttrönts, att vaktlarna också förekommit i grannsocknarna inom Ångermanland och norra Jemtland. Ett exemplar (en hane) sköts av Hr. MODIN och är öfverlemnadt till Upsala zoologiska museum. En hel kull vaktelungar lærer ock i början af september anträffats i Bräcke socken, Jemtland; de hade allesammans dödats af en hagelskur. Då vi icke hört, att vaktel i år något allmännare förekommit i Sverige, är det i sanning märkligt att en, som det vill synas, temlig mängd av dessa sydeuropeiska och för köld ömtåliga foglar gifvit sig af till fjellens granskap. — Även närmast föregående år, tillägger Hr MODIN, hade vaktlar, lätt igenkänliga genom sitt läte, förekommit i sagda ort. Detta var dock icke första gången, ty ett år i början af 1870-talet har Jägmästaren J. F. WALLROTH bekommit vaktelägg från Hernösands-trakten».

Västerbotten

1920. Detta år meddelade J. N. NILSSON, Hällnäs, dr. ROSENIUS att vakteln för några år sedan iakttagits i Hällnäs och samtidigt 2 ex. visat sig i Degerfors.
- 1918—1924. Vakteln har vid flera tillfällen uppträtt på Holmön. Den hördes sålunda där 1918 och under flera veckor 1921. Vidare hördes den på Holmö Gadd den 27 juni—3 juli 1924 (O. HOLM. F. o. Fl. 1925).
1921. Inom Degerfors socken iakttog vakteln hela sommaren på 4 ställen, även parvis och häckade troligen (K. GRAM, F. o. Fl. 1921).
1936. I Lövängers socken söder om Skellefteå hördes 28 maj en ♂ innanför Kräkångersfjärden. Den fanns kvar 5 juni. Fullvuxna ungar iakttogos 14 september (KJELL KOLTHOFF).

Norbotten

1889. År 1889 iaktogs den hela sommaren vid Aminne (vid Lule älv 9 mil från mynningen) och det är därför ej omöjligt att den även häckade därstädes. Att döma av notiser i ortstidningarna iaktogs arten även på andra ställen i övre Norrland (A. FRISENDAHL, Ark. f. zool. Bd. 4 No 2. 1907).
1933. En ensam hane vistades hela sommaren på Rödkallen 3 mil utanför Luleå (E. HANNERTZ, F. o. Fl. 1934).
1941. En hane hörd 25 juli i utkanten av Luleå (E. HANNERTZ).

Lappland

1869. Under halvannan månad uppehöll sig 8—10 vaktlar på åkerfälten vid Pajala by (O. R. HEDERSTRÖM i S. J. T. 1870 p. 24).
1905. Vid Lill-Saivits i södra delen av Gällivare socken påträffades den 29 aug. en vaktelkull på 11 st. oruvade ägg (C. ROTHMAN, F. o. Fl. 1906).
1925. Under sommaren uppträdde i Laxbäckens by vid Malgomaj ett par vaktlar, som förmodades häcka (ROSENIUS).
1943. En vaktelhane iaktogs den 27 juni vid Grundfors, östra stranden av Gikasjön, Marsfjäll i södra Lappland (fil. mag:a A. KLEMENTSSON o. N. NORÉHN).
- — Dessutom en litteraturuppgift utan fyndår: Vakteln har »med säkerhet» häckat vid Kvikkjokk (E. LÖNNBERG, Sveriges Rygggradsdjur II. Fåglarna. Stockholm 1915).

Sammanfattning.

Även om vakteln varit sällsynt under 1700-talet måste den senare gått ännu mer tillbaka eftersom de äldre författarna äro så eniga om att den saknades under början av 1800-talet. Särskilt SUNDEVALLS uppgifter äro härvidlag viktiga. En återinvandring av vaktel måste därför ha ägt rum på 1840-talet. Under detta decennium dyker vakteln plötsligt upp i flera landskap som häckfågel, och invandringen har sålunda skett ganska plötsligt. Antalet vaktlar synes också ha ökat för varje år, varom såväl de skånska uppgifterna som fynden på Örebro- och Uppsalaslätterna bära vittne.

Under de trettio åren 1860—1890 har vakteln därefter haft sin glansperiod i landet, under vilken tid den häckat någorlunda all-

mänt på slättbygderna i Skåne, Västergötland, Närke, Östergötland, Södermanland samt Uppland. Dock har, som framgått av äldre litteraturuppgifter, förekomsten år för år varit underkastad stora växlingar. I åtskilliga andra landskap har den också förekommit, dock mera sparsamt och uppenbarligen endast på goda lokaler. Troligen var väl också vakteln redan nu företrädd även i Norrland på enstaka ställen. Uppgifterna från Norrland äro visserligen koncentrerade till senare tid, men detta torde, enligt min mening, framför allt bero därpå att faunorna under denna tid haft vilseledande uppgifter rörande förekomsten i södra och mellersta Sverige.

Åren 1888—90 synes ha medfört en påspädning av stammen i form av en begränsad invasion. Vid denna tid var den bl. a. allmän på Örebroslätten och dök upp som ny fågel vid Tåsjön i Ångermanland, Åminne i Norrbotten, Ragunda i Jämtland m. fl. platser (se tidigare citerad litteratur, bl. a. MODIN och FRISENDAHL).

Dessa invasioner, medförande häckning på helt nya lokaler, där fågeln sedan försvinner igen efter ett eller två år, synes vara typiska för vakteln och ha gett den rykte som »sporadisk fågel» vilket de flesta faunister alltid omnämnt. GROTE (Der Vogelzug 1940 p. 85) har berättat, att i Ryssland — vaktelns egentliga hemland i Europa — detta fenomen också är mycket välkänt och ryska ornitologer ha satt detta försvinnande och uppdykande på ny plats i samband med temperaturväxlingar, som på stepperna medföra att vissa år jättelika områden äro helt förtorkade och olämpliga som biotoper för vaktel, varför fåglarna invadera andra, lämpligare marker.

En svag men ganska tydlig invasion kom också 1921. Detta år dök vakteln upp som häckfågel i Sillre, Medelpad, hördes på inte mindre än 4 ställen inom Degerfors s:n, Västerbotten samt på Holmön. Fråga är väl också om icke vaktelns förekomst år 1943 i viss mån kan tolkas som en ökning då den hörts på ovanligt många ställen, som framgått av ovanstående.

Den mera jämna förekomsten, där vakteln även mellan invasionerna förekom, tycks på slättbygderna i södra Sverige under 1890-talet ha undergått en avsevärd förändring. Vakteln blev snart sällsynt och har överallt sedan ungefär sekelskiftet varit enbart sporadisk och sedan 30—40 år tillbaka har vakteln varit vad den nu är, en av våra sällsyntaste fåglar. Som framgått av de redovisade fynden kan man icke, på grund av vaktelns föga utpräglade lokalstrohet, med säkerhet räkna med fast årlig häckning någonstades. Detta hindrar dock inte, att fågeln fortfarande är en medlem av vår fauna

och ti
gömd
något

Om
man c
föreko
slå, at
gansk

Det
Det t
lar; ät
att nä
fessor
gåend
kan v

I en
redog
framg
vid b
Närke
I forts
inom l
p. 337
större
sedern
midt t
gifter
1841:

av all
ken sp
danske

Allt
omkri
biotop
frekve
jag de
och fr

Äve
der de

HAMME

och troligen årligen häckar i åtminstone några par. Dess undan-
gömda levnadssätt bidrar till att den lätt förbises, då den icke gör
något väsen av sig, med undantag av sitt karakteristiska läte.

Om man bortser från de årliga variationerna i dess frekvens torde
man dock med ledning av de här anförda primäruppgifterna om dess
förekomst under förra seklet med ganska stor säkerhet kunna fast-
slå, att fågeln blev vanligare i landet under mitten av 1800-talet och
ganska plötsligt åter gick tillbaka i antal under 1890-talet.

Det är av intresse att närmare söka analysera orsakerna härtill.
Det tycks som om vakteln mycket gärna uppehåller sig i klöverval-
lar; åtskilliga bofynd ha ju också gjorts i samband med slätter. För
att närmare undersöka dessa förhållanden har jag vänt mig till pro-
fessor H. WITTE, som vänligen meddelat mig litteraturuppgifter an-
gående vallodlingens historia i vårt land. En kort överblick härav
kan vara av intresse.

I en artikel i Sveriges Utsädesförenings Tidskrift 1913 p. 378—388
redogör WITTE för alsikeklöverodlingens historia i vårt land. Det
framgår härav att denna klöver sparsamt odlades i vårt land redan
vid början av 1800-talet. På 1830-talet tilltog odlingen, bl. a. i
Närke, och år 1847 odlades denna klöver på åtskilliga ställen i landet.
I fortsättningen tilltog denna odling allt mer. Rödklövernens historia
inom landet har WITTE berättat i Handl. till Lantbruksveckan 1918
p. 337-364. Odlingen började under 1700-talets sista år på enstaka
större gårdar. »Vallodlingen och därmed klöverodlingen tilltog
sedermera allt mer och mer, ehuru den väl knappast före 1800-talets
midt torde få betecknas såsom allmän». WITTE citerar också upp-
gifter från hushållningssällskapens berättelser, t. ex. från Örebro län
1841: »På fyra à fem år har odlingen af klöfver, förut nästan okänd
av allmogen, kommit i bruk äfven bland dem». Till Hornborga soc-
ken spreds också kunskapen om vallodling först genom från 1848 års
danska krig återvändande soldater.

Alltså blevo vakteln och vallarna båda allmänna eller allmännare
omkring 1840—50. Genom den ökade vallodlingen bör vaktelns
biotoper ha högst väsentligt ökat och då man vet hur stor betydelse
frekvensen av lämpliga biotoper har för en fågels förekomst, anser
jag det mycket sannolikt att *vakteln blev vanligare under 1840-talet
och framåt på grund av den ökade vallodlingen.*

Även i andra delar av Europa har vakteln gått starkt tillbaka un-
der de sista 40 à 50 åren. Detta omtalas t. ex. av WITHERBY, NIET-
HAMMER och för Finland t. ex. av KALELA (Ann. Zool. Soc. Vanamo

Tom 5 No 9 1938). Även framgår detta av att inplanteringar gjorts bl. a. i Frankrike och Italien, varigenom även vi i Sverige oavsiktligt fått mottaga en förstärkning av vår vaktelstam, genom att vaktlarna haft sin flyttningsdrift kvar för året och följaktigen givit sig av norröver då de blivit släppta. Att denna förstärkning av vår vaktelstam icke varit så obetydlig framgår av att tre stycken ringmärkta exemplar påträffats, vilket är anmärkningsvärt, så sällan som vaktlar tillvaratagas.

Åtskilliga förklaringar kunna tänkas till att vakteln gått tillbaka under senare tid. Dessa äro:

1. Den mycket omfattande och omtalade fångsten av flyttande vaktlar i Nordafrika och Italien, framför allt på Sicilien, har sålunda gjorts ansvarig. Efter goda sträcknätter kunna tusentals vaktlar saluföras på torgen, bl. a. i La Valetta på Malta. Denna massfångst har nu sett sina bästa dagar, men bedrevs i full omfattning i slutet av 1800-talet o. senare (se KLENGEL Ornith. Monatsber. 1918 p. 172).
2. Slättermaskinernas införande har medfört en omfattande förstöring av alla fågelbon, som ligga i vallarna. Häröver klagades i vårt land så tidigt som 1874 (Sv. Jägarf. Tidskrift 1874 p. 188). Det är ju som bekant framför allt rapphönsen, som lida av detta, men givetvis även ängsknarr och vaktel. Att vakteln skall ha liten utsikt att klara sitt bo undan förstörelse är tydligt, då den av de speciella klövervall-fåglarna torde vara den, som lägger äggen senast och alltså har minsta utsikten att hinna kläcka före slättern.
3. KALELA (loc. cit.) har framställt hypotesen att vaktelns och några andra sent ankommande arters tillbakagång kan i viss mån bero på att vårarna blivit något kallare. Beträffande denna klimatförändrings inverkan på faunan har jag tidigare (Vår Fågelvärld 1943) närmare redogjort. Denna hypotes finner jag dock tämligen osannolik, särskilt som vakteln sedan 1800-talets början, när klimatförändringen började, faktiskt även upplevt en högkonjunktur.
4. Biologiska orsaker kunna ha bidragit till fågelns alltmer sparsamma förekomst. Närmare härom kan dock icke utredas, då fåglarnas periodicitet f. n. är ett tämligen outforskat fenomen. Man kan dock icke komma ifrån att dylika orsaker mycket väl kunna ha orsakat hela tillbakagången, ehuru jag icke är böjd att tro det.

E
Att
kas
liga
seke
vit
svin
tord
nisk
Se
teln
syn
förte
möta
skap
ha o
Ja
telns
exen
i jän
synn
utsa
avsk
Et
het
obse
arts
syne
enlig
som
mina
lar a
skull
exen
utebl
en fe
Zus
Alle
schaft
Jahrh

Enligt min mening torde orsakerna 1 och 2 vara de väsentligaste. Att slättermaskinernas inverkan varit avsevärd, tycks mig bestyrkas av det faktum, att när väl slättermaskinerna kunde anses vanliga i vårt land, nämligen enligt vad prof. WITTE meddelat omkring sekelskiftet, så hade också samtidigt vakteln tämligen plötsligt blivit just den sällsynthet, som den är än i dag. Både vaktelns uppsving under 1840-talet och starka tillbakagång ett halvsekel senare torde alltså enligt min mening till största delen vara en följd av människans åtgöranden.

Som avslutning måste jag beröra även en annan fråga. När vakteln är en av våra sällsyntaste fåglar, är det otvivelaktigt principiellt synnerligen motbjudande att finna vakteln upptagen i jaktstadgans förteckning över till jakt tillåtna fåglar. Det skulle nog icke heller möta några större svårigheter att få vakteln fritagen från det sällskap med rapphönan, som nu råder i jaktstadgan. Flera personer ha också framhållit för mig att detta vore välkommet.

Jag måste dock som min personliga mening framhålla, att vaktelns lovlighet synes mig helt ofarlig för beståndet. Något enstaka exemplar skjutes väl visserligen fortfarande vid rapphönsjakten, men i jämförelse med förstörelsen genom slättermaskinerna är denna avgång synnerligen obetydlig. Under flyttningen bli också våra vaktlar utsatta för en förföljelse, som mångfaldigt överstiger den inhemska avskjutningen.

Eftersom vakteln till följd av sin många gånger omnämnda likhet med rapphönskycklingar liksom hittills ibland kan komma att observeras av jägare och vi alltså för vår framtida kunskap om denna arts förekomst i landet bli tämligen beroende av dessa observationer, synes det mig oklokt att fridlysa vakteln. Detta skulle nämligen enligt min bestämda mening resultera i att dels lika många vaktlar som förut bleve skjutna, ehuru av misstag, dels också att detta kriminaliserande av jakten medförde att alla i misshugg skjutna vaktlar aldrig omtalades. Följden av en eventuell ändring i jaktstadgan skulle alltså bli, att ingen ändring erhöles beträffande antalet skjutna exemplar, medan däremot uppgifter om »mystiska rapphöns» helt utebleve. Förändringen skulle alltså ur ornitologisk synpunkt bli en försämring.

Zusammenfassung: **Das Vorkommen der Wachtel (*Coturnix coturnix* L.) in Schweden.**

Alle innerhalb Schwedens bekannten Vorkommen der Wachtel wurden nach Landschaften zusammengestellt. Das Vorkommen der Wachtel ist schon seit dem 18. Jahrhundert bekannt, sie war jedoch, nach den wenigen vorhandenen Angaben zu

schliessen. kein gewöhnlicher Vogel. Wahrscheinlich ist der Vogel indessen später noch mehr zurückgegangen, da die älteren schwedischen Faunisten darüber einig sind, dass der Vogel zu Beginn des vorigen Jahrhunderts so gut wie unbekannt war. Später vermehrte er sich indessen — und zwar besonders von 1840 bis 1850 — und kam zwischen 1860 bis 1890 auf allen grösseren Ebenen in Südschweden vor, vor allem in Schonen, Västergötland, Östergötland, Öland, Närke, Södermanland und Uppland. Diese Vermehrung trat recht plötzlich zu Mitte des Jahrhunderts ein, und der Vogel war zeitweilig so gewöhnlich, dass er den Jägern gut bekannt war.

Von 1890 an begann sich die Anzahl der Wachteln zu verringern und diese Verminderung ging so schnell vor sich, dass diese Art schon von der Jahrhundertwende an eine sehr seltene war. Seither ist hierin keine grössere Veränderung eingetreten. Zwar brütet die Wachtel immer noch jedes Jahr mit einigen Paaren innerhalb des Landes; aber auf Grund ihrer gering ausgebildeten Ortstreue können keine sicheren Standorte angegeben werden. Sie wird auch trotz ihres Rufes leicht übersehen und mit halb- wüchsigen Rebhühnern verwechselt.

In der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts brütete die Wachtel auch an mehreren Stellen im nördlichen Schweden. Die nördlichsten bekannten Brutplätze sind Gällivare und Kvikkjokk auf cirka 67° N.

In Schweden wie in anderen Ländern, in denen diese Art vorkommt, sind plötzliche Invasionen beobachtet worden. Solche grösseren Umfangs sind während der Jahre 1880—1890 und 1921 vorgekommen und ausserdem ist der Vogel auch 1943 an mehr Stellen als gewöhnlich beobachtet worden, wobei zumindest 2 Paare gebrütet haben dürften.

Die Vorkommststeigerung der Wachtel zumitten des 19. Jahrhunderts stimmt zeitlich mit der Einführung des Kleeanbaus in Schweden überein. Da der Vogel eine grosse Vorliebe für gerade diese Biotope hegt, ist die Vermehrung wahrscheinlich direkt vom erhöhten Kleeanbau abhängig. Die Ursachen für den Rückgang der Art können sein: 1. der umfassende Fang von Zugvögeln in südlichen Ländern, 2. Vernichtung vom Eiern und Jungen durch Mähmaschinen, 3. die durch KALELA aufgestellte Hypothese, dass der Rückgang mit Klimaänderungen zusammenhängt und 4. können rein biologische Ursachen bisher nicht erklärter Art den Rückgang verursacht haben. Von den angeführten scheinen die Punkte 1 und 2 die wesentlichsten zu sein. Die Mähmaschine dürfte grosse Schuld haben, was daraus hervorgeht, dass die Anzahl der Wachteln gerade zu der Zeit sehr zurückging, als Mähmaschinen allgemein eingeführt wurden. Beinahe alle bekannten Nestfunde sind auch im Zusammenhang mit der Mahd gemacht worden.

Auf Karte p. 25 sind sämtliche innerhalb des Landes seit 1930 bekanntgewordenen Fundplätze verzeichnet.

Senast
till intre
i vårt lar
på sin pl
get, och
många ö
Jag tage
tur till h
en appro

Tyvär
trots att
i hela la
ingalund
ära i att

Enligt
socknarn
Tana älv
för k u
vidlag p
och SCH
fortfaran

Ungefä
Kittilä, S
järvi. M
häckning
till äggk
anför Fr
om att ä
mera » vi